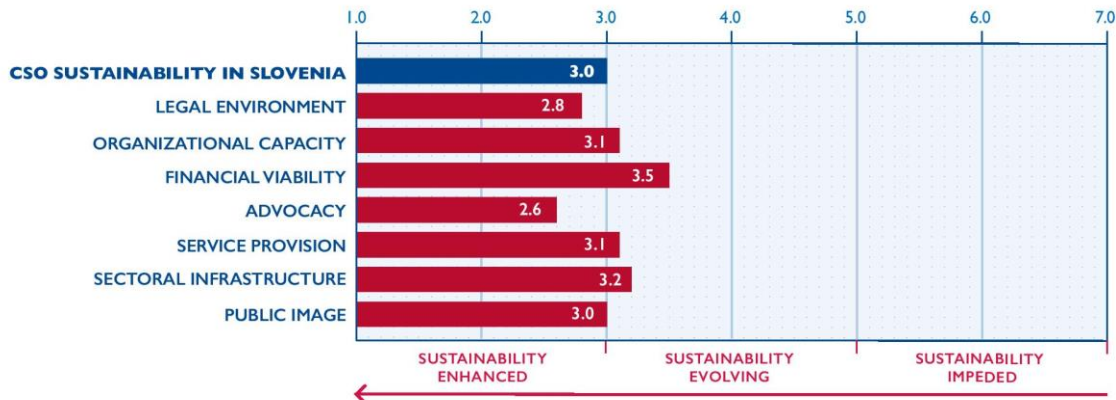

SKUPNA TRAJNOST CDO: 3,0

V začetku leta 2020 je odstopil predsednik levosredinske vlade Republike Slovenije. Desno usmerjene in sredinske stranke so sestavile novo koalicijo, nova vlada pa je prisegla marca. To je sovpadlo z uradno razglasitvijo izbruha covid-19 v Sloveniji. Vlada je 12. marca razglasila izredne razmere in v državi je obveljalo zaprtje. Meje države so bile zaprte, prav tako vse kulturne ustanove in šole, trgovine z nenujnim blagom in nenujne storitve ter nenujne zdravstvene storitve. Poleg tega so bila prepovedana javna zbiranja. To je uspešno zmanjševalo število okužb, vendar je močno vplivalo na gospodarstvo. Junija je Slovenija kot prva država razglasila konec pandemije, čeprav okužbe niso bile v celoti odpravljene. Sledilo je občutno sproščanje ukrepov, pri čemer so se lahko do neke mere ponovno vzpostavile številne storitve, trgovine in javna zbiranja. Poleti so bile meje večinoma odprte. To je povzročilo, da je število okužb v naslednjih štirih mesecih močno poskočilo. Kljub opozorilom strokovnjakov preko poletja se je država znova zaprla šele sredi oktobra. Takrat je bilo število okužb že zelo visoko. Čeprav je bilo oktobra razglašeno drugo zaprtje, ki je trajala do konca leta, je bilo število okužb ob koncu leta še vedno visoko. Zato je imela Slovenija, ki je bila v prvem valu pandemije ene od najuspešnejših držav, v drugem valu eno najvišjih pojavnosti okužb.

Tako pandemija kot menjava vlade sta pomembno vplivali na nekatere vidike trajnosti CDO v letu 2020, pri čemer je bilo opaziti poslabšanje na področjih pravnega okolja, zagovorništva in finančne sposobnosti. Vendar je splošna trajnost CDO ostala stabilna.

Kot odziv na pandemijo je vlada izvajala veliko nujnih zakonodajnih dejavnosti. Sprejeta zakonodaja je bila pogosto nedosledna in nejasna, zaradi česar je stalno zahtevala razlago organov in bila pogosto objavljena z zamudami, kar je povzročilo veliko negotovosti in administrativnih bremen za CDO.

Civilnodružbene organizacije so v letu 2020 imele omejene zmožnosti zagovarjanja svojih temeljnih vprašanj, saj so bile prisiljene večino svojih prizadevanj osredotočiti na odzivanje na potencialno škodljive določbe v novih zakonih in zagovarjanje svojih obstoječih pravic. Na njihova zagovorniška prizadevanja je negativno vplivala tudi nova vlada, ki je bila bistveno manj odprta za komunikacijo s CDO od prejšnje, v nekaterih primerih pa je bila do njih odkrito sovražna. Kljub tem oviram so se CDO zmožle hitro povezati in razviti uspešne zagovorniške koalicije, s katerimi so se odzivale na pojave konkretnih groženj.

Prepoved javnih zbiranj kot tudi omejitve gibanja ter prodaje blaga in storitev so negativno vplivale na finančno sposobnost civilnodružbenih organizacij, saj so omejevale njihovo sposobnost opravljanja storitev, ki ustvarjajo prihodke, in zbiranja sredstev ter ovirale izvajanje njihovih projektov in programov, financiranih iz javnih sredstev. Hkrati so številni javni financerji pokazali prožnost z omogočanjem civilnodružbenim organizacijam, da po potrebi prilagodijo svoje dejavnosti in proračun.

Čeprav se javna podoba sektorja ni spremenila, so se javni napadi na CDO s strani politikov, vključno s premierjem Janezom Janšo in drugimi ministri ter poslanci, v letu 2020 znatno povečali. Vrhunec so dosegli v vladnih poskusih, da bi civilnodružbenim organizacijam odvzeli pravice in ugodnosti, ki jim jih podeljuje zakonodaja, predvsem na

področju varovanja okolja, in prizadevanjih za odpravo Sklada za nevladne organizacije. Javnost večine teh napadov ni podprla, CDO pa so ohranile večino svojih pravic.

Analiza Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS) je pokazala, da je bilo ob koncu leta 2020 v Sloveniji registriranih 27.986 CDO, kar je približno 50 več kot konec leta 2019. To število vključuje 24.045 društev, 3.686 zasebnih zavodov in 263 ustanov. Rast števila CDO se je v zadnjih letih upočasnila.

PRAVNO OKOLJE: 2,8

Pravno okolje, ki ureja sektor CDO, se je leta 2020 nekoliko poslabšalo, predvsem zaradi negotovosti, s katero so se civilnodružbene organizacije soočile po sprejetju novih zakonov in zakonodajnih sprememb v okviru vladnega odziva na pandemijo covid-19.

Vlada je sprejela sedem zakonskih paketov za boj proti širjenju covid-19 in blažitev njegovih morebitnih družbeno-ekonomskih posledic. Vseh teh sedem zakonov je zajemalo široko paleto tematik, od davkov, upravnih zadev in državne pomoči do urejanja različnih sektorjev, kot so izobraževanje, zdravstvo in okolje. Zakoni so bili pripravljani hitro in brez posvetovanja z javnostjo ali celo najpomembnejšimi deležniki. Predpisi so bili pogosto nejasni, večina ukrepov pa ni vključevala osnovnih izvedbenih postopkov. Na primer, upravičenost do

državne pomoči ni bila jasno opredeljena, kar je povzročilo zmedo med podjetji in CDO. Zato so morali pristojni upravni organi dodatno pojasniti nekatere določbe, kar je povzročilo večjo negotovost, dodatna administrativna bremena in zamude pri izvajanju. Poleg tega so predlagani zakoni pogosto vsebovali nepredvidene predloge za trajne zakonodajne spremembe, ki niso bile povezane s sicer opredeljenim namenom boja proti pandemiji. Tako so na primer spremembe Zakona o nevladnih organizacijah vključevale odpravo Sklada za nevladne organizacije. Sprva so bili predpisi, usmerjeni v blažitev posledic pandemije, namenjeni samo podjetjem, pozneje pa so bile sprejete tudi določbe za pomoč CDO.

Vlada je uvedla prepoved javnih zbiranj in delno prepoved neposredne prodaje in zagotavljanja storitev potrošnikom, kar je kljub začasni naravi vplivalo na zmožnost civilnodružbenih organizacij, da bi v celoti izvajale načrtovane dejavnosti. Prepovedi so veljale večino leta 2020 in so bile v celoti opuščene le v poletnih mesecih.

Civilnodružbene organizacije so bile zelo zaskrbljene zaradi dolgoročnega učinka sprememb Zakona o ohranjanju narave, s katerimi se je zamejilo njihovo sodelovanje v upravnih in sodnih postopkih, povezanih z morebitnimi okoljskimi kršitvami, tudi s strani gradbenih podjetij in industrijskih obratov. Spremembe so na primer zahtevale, da morajo društva, če naj ohranijo svoj status delovanja v javnem interesu (kar jim omogoča sodelovanje v prej omenjenih upravnih in sodnih postopkih), imeti vsaj petdeset članov, ki plačujejo članarino in aktivno sodelujejo na najmanj dveh zaporednih delovnih skupščinah organizacije. Te spremembe bodo CDO, zlasti manjše in bolj specializirane organizacije, težko izvedle, zato bodo ogrozile njihov status delovanja v javnem interesu.

Spremembe Gradbenega zakona, vključene v enega od paketnih zakonov, so vsebovale podobna merila, ki so omejila pravice civilnodružbenih organizacij do sodelovanja v postopkih. Merila v tem zakonu so bila uveljavljena celo retroaktivno. Te spremembe je uspešno ustavila odločba Ustavnega sodišča.

Številne civilnodružbene organizacije so poročale, da so se leta 2020 vzdržale kritike politike nove vlade zaradi strahu pred političnim maščevanjem, ki je vključevalo ciljno usmerjene "sovražne kampanje" v družbenih in provladnih medijih ali grožnje s ciljno usmerjenimi inšpekcijskimi pregledi. Odličen primer takšnega povračilnega ukrepa je bil poskus vlade, da številne CDO izseli iz njihovih pisarn v stavbi na Metelkovi, ki je v lasti Ministrstva za kulturo. Medtem ko je bil uradni razlog za predlagano izselitev, kot ga je navedla vlada, potreba po prenovi stavbe, je bilo jasno, da to sredi pandemije ne bi smelo biti prednostna naloga in da bi bilo mogoče prenovi zlahka opraviti v sodelovanju z najemniki brez njihove izselitve. Zato so CDO na to gledale kot na politično motiviran odziv na njihova zagovorniška prizadevanja, kar se je potrdilo tudi s povračilnim tvitom neke poslanke. »Bodite no natančni,«

je tvitnila, »To so tisti nevladniki, ki molzejo javni denar predvsem za svoje plače. Njihov edini program pa je petkovo kolesarjenje.«¹

Pozitivno je, da so zakonodajne spremembe leta 2020 davčnim zavezancem posameznikom omogočile, da upravičenim civilnodružbenim organizacijam donirajo do 1 odstotek dohodnine, prej pa je bila meja 0,5 odstotka posameznikove dohodnine. Vseeno civilnodružbene organizacije menijo, da je vlada to spremembo uvedla le kot poskus zamenjave in odvratanja pozornosti od hkratnega predloga za ukinitve Sklada za nevladne organizacije. Po obsežnem odzivu javnosti je vlada predlog o ukinitvi Sklada za nevladne organizacije umaknila iz osnutka zakona, obdržala pa je bolj priljubljeno določbo o povišanju davčnih donacij. Medtem ko so civilnodružbene organizacije in drugi prizadevanja za ukinitve Sklada za nevladne organizacije razumeli kot poskus ukinitve podpore zagovorniškimi organizacijam, bi ta ukrep ogrozil tudi financiranje humanitarnih, kulturnih in športnih organizacij, ki imajo široko članstvo in vsesplošno podporo javnosti.

Pravila in pogoji za registracijo civilnodružbenih organizacij se v letu 2020 niso spremenili. CDO se še naprej registrirajo v skladu z določbami Zakona o društvih, Zakona o zavodih in Zakona o ustanovah. Čeprav se postopek registracije običajno zaključi v manj kot enem mesecu ob relativno nizkih stroških, še vedno prihaja do neskladij v tem, kako različna lokalna sodišča in upravne enote izvajajo postopke registracije, zlasti za društva in zasebne subjekte. Civilnodružbene organizacije so se še naprej soočale z velikimi zamudami pri pridobivanju statusa delovanja v javnem interesu, pri čemer nekatera ministrstva za odločanje o prošnjah potrebujejo več mesecev, pogosto veliko dlje, kot je dovoljeno z zakonom.

Ureditev notranjega upravljanja in delovanja CDO glede na leto prej ostaja nespremenjena. Vlada ima omejene zmožnosti vmešavanja v registracijo ali upravljanje civilnodružbenih organizacij in to lahko stori le, če se določena organizacija ukvarja z dobičkonosnimi podvigi, kriminalnimi dejavnostmi ali izvaja program, ki ni določen v njenih ustanovnih aktih.

CDO se lahko ukvarjajo s komercialnimi dejavnostmi pod enakimi pogoji kot druge pravne osebe, vključno s plačevanjem davkov na dobiček. Od posameznikov lahko prejemajo neobdavčene donacije. Davčnih spodbud za donacije pravnih oseb civilnodružbenim organizacijam je zelo malo, saj lahko pravne osebe odštejejo upravičene donacije do največ 0,5 odstotka vseh obdavčljivih dohodkov. CDO lahko prejemajo donacije in subvencije iz tujine.

Podporne organizacije, kot so CNVOS, dvanajst regionalnih stičišč CDO in Pravno-informacijski center za nevladne organizacije (PIC), civilnodružbenim organizacijam še naprej nudijo brezplačno pravno pomoč. Raven pravne pomoči se je leta 2020 znatno povečala, saj je več CDO potrebovalo podporo pri razumevanju posledic hitro spreminjajočega se pravnega okolja.

ORGANIZACIJSKE ZMOŽNOSTI: 3,1²

Organizacijske zmožnosti CDO so v letu 2020 ostale večinoma nespremenjene.

Kljub težavam, ki jih povzroča pandemija covid-19, so CDO uspešno uporabljale nova orodja za digitalno komunikacijo za ohranjanje tesnih vezi s svojimi obstoječimi člani in interesnimi skupinami, hkrati pa so prepoznavale nove publike. Zlasti so uporabljale videokonferenčna orodja za organizacijo članskih srečanj in drugih dogodkov. Prehod na spletne dogodke je olajšal udeležbo ljudi iz drugih delov države, ki se morda niso mogli udeleževati sestankov z osebno prisotnostjo. Doseganje nekaterih demografskih kategorij, kot so starejši in migranti, pa se je izkazalo za zahtevno.

¹Petkovo kolesarjenje se nanaša na proteste, ki so bili vedno ob petkih in so potekali kot kolesarjenje po mestu, saj bi druge vrste protestov kršile ukrepe na področju javnega zdravja.

² Ocena organizacijskih zmožnosti je bila leta 2018 ponovno umerjena, da bi bolje odražala razmere na terenu in bi bila boljje usklajena z drugimi ocenami v regiji. Ocena ne odraža izboljšanja organizacijske zmožnosti, saj je ta v letu 2018 ostala praktično enaka kot leta 2017.

Člani nekaterih CDO, vključno z društvi, se po zakonu morajo sestati enkrat letno, da odobrijo načrte in poročila. Glede na težave pri osebnem srečevanju v letu 2020 so podporne organizacije civilnodružbenim organizacijam ponudile pravno in tehnično pomoč ter tako zagotovile, da so bili njihovi sestanki in sklepi upravnih odborov in članstva skladni z zakonodajo in njihovimi notranjimi predpisi.

CDO morajo po zakonu v svojih statutih imeti jasno opredeljena poslanstva in izvajati strateško načrtovanje za udejanjanje svojih poslanstev. Leta 2020 so bile mnoge CDO prisiljene razmišljati bolj taktično in se osredotočiti na kratkoročne cilje, hkrati pa so zaradi pandemije prilagodile svoje dejavnosti.

CNVOS vsako leto neformalno spremlja šest civilnodružbenih organizacij na različnih področjih delovanja, na podlagi česar sledi spremembam v njihovih organizacijskih zmoglostih. V skladu s tem spremljanjem je leta 2020, tako kot leta 2019, pet od šestih organizacij imelo strateške načrte. A le ena organizacija je uspela v celoti uresničiti svoj načrt, dve sta uresničili večino svojih načrtov, dve pa le polovico. Po mnenju spremljanih organizacij je njihova nezmožnost, da bi v celoti uresničile načrte, posledica pandemije in z njo povezanih omejitev.

Po zadnjih podatkih, ki jih je zbral CNVOS, se je število zaposlenih v sektorju CDO v letu 2019 še naprej povečevalo, pri čemer je bilo leta 2018 v CDO 8.297 polno zaposlenih, leta 2019 pa 9.096, kar je 9,6-odstotno povečanje. Še vedno pa je imelo le 7,74 odstotka civilnodružbenih organizacij redno zaposlene za poln ali skrajšan delovni čas, večina pa se je zanašala na prostovoljce ali občasne sodelavce z drugimi vrstami pogodb. Čeprav so podatki za predhodno leto običajno dober pokazatelj zaposlenosti v naslednjem letu, je verjetno, da se je stopnja rasti leta 2020 zaradi pandemije obrnila ali vsaj upočasnila. Glede na spremljanje CNVOS je število zaposlenih v šestih organizacijah v letu 2020 ostalo približno enako, čeprav je večina imela manj usposabljanj in izobraževalnih delavnic.

Po Skupnem poročilu o prostovoljstvu za leto 2019, v katerem Ministrstvo za javno upravo analizira prostovoljno delo v organizacijah, ki so registrirane kot prostovoljske, je bilo v delo 1778 organizacij vključenih 284.131 prostovoljcev, kar je več kot v letu 2018, ko je bilo v 1660 organizacij vključenih 234.150 prostovoljcev. Ti prostovoljci so opravili 11.612.792 prostovoljskih ur, kar je več kot 9.903.798 ur v letu 2018. Poročilo ocenjuje, da so prostovoljci za splošno socialno-ekonomsko blaginjo države prispevali delo v vrednosti več kot 115.706.304 EUR. V poročilo so vključene samo organizacije, ki so registrirane kot prostovoljske, in ne vse CDO, ki imajo prostovoljce, vendar je še vedno dober pokazatelj splošnih trendov. Podatkov o prostovoljstvu za leto 2020 ni.

Kot odziv na spreminjajoče se okoliščine, ki so posledica pandemije, se je uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) v civilnodružbenih organizacijah močno povečala. Mnoge CDO so se zlahka prilagodile novim načinom komunikacije, nekatere pa niso imele zadostnih sredstev za nadaljnje naložbe v IKT in se niso mogle v celoti prilagoditi.

ORGANIZATIONAL CAPACITY IN SLOVENIA

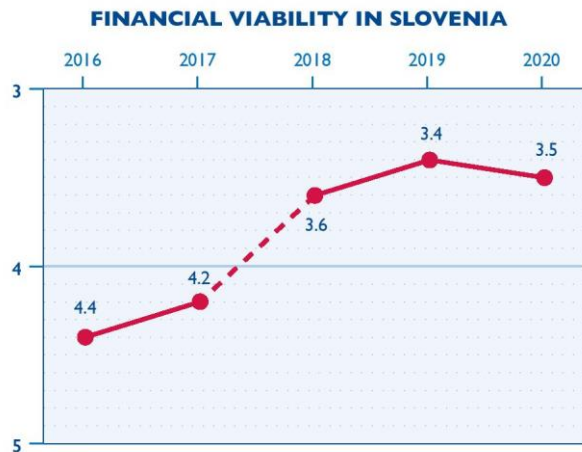

FINANČNA SPOSOBNOST: 3,5³

Finančna sposobnost sektorja CDO se je leta 2020 nekoliko poslabšala, saj so omejitve javnih zbiranj in storitev omejevale možnosti civilnodružbenih organizacij, zlasti tistih, ki delujejo na področju kulture in športa, pri izvajanju njihovih programov in zbiranju sredstev ter dostopu do javnih sredstev.

CNVOS tako kot v preteklih letih tudi za leto 2019 zbira podrobne podatke o financiranju CDO. Leta 2019 so skupni prihodki CDO znašali 986 milijonov EUR, kar je 7,5 odstotka več kot v letu 2018. Javna sredstva so še vedno največji vir financiranja sektorja CDO, saj so v letu 2019 znašala 372 milijonov EUR ali približno 37,7

³ Ocena finančne sposobnosti je bila leta 2018 ponovno umerjena, da bi bolje odražala razmere na terenu in bi bila bolj usklajena z drugimi ocenami v regiji. Upoštevajoč ponovno umeritev ocena odraža zmerno izboljšanje v letu 2018.

odstotka vseh prihodkov CDO, kar je 7,5 odstotka več kot v letu 2018. Ta znesek se je leta 2020 še povečal na 420 milijonov EUR, kar je 12-odstotno povečanje. Čeprav gre za precejšen porast, je treba upoštevati, da ta številka vključuje nakazila CDO, ki so bila del splošnih državnih ukrepov za izravnavo negativnih učinkov pandemije na gospodarstvo. Glede na podatke o davčnih olajšavah so donacije podjetij v letu 2019 znašale 30,3 milijona evrov, kar je povečanje glede na 29,6 milijona evrov v letu 2018. V letu 2019 je le 7,78 odstotkov podjetij namenilo donacije CDO. Donacije dohodnine so se s 5 milijonov EUR leta 2018 povečale na 5,45 milijona EUR v letu 2019. Povečalo se je tudi število posameznikov, ki so darovali del svoje dohodnine CDO, in sicer s 467.980 na 496.363. Običajno je trend, ki ga kažejo ti podatki, dober pokazatelj prihodnje finančne

vzdržnosti sektorja, vendar je pandemija najverjetneje obrnila ali vsaj omejila nekatere naraščajoče trende leta 2020. Zaradi vpliva s pandemijo povezanih omejitev na gospodarstvo in poslovni sektor so na primer nekatere CDO poročale, da se je pripravljenost podjetij za doniranje civilnodružbenim organizacijam še zmanjšala.

Javna sredstva so bila leta 2020 nekoliko manj dostopna, saj je vlada uvedla začasni moratorij na upravljanje svojega proračuna, kar pomeni, da ministrstva niso mogla sklepati novih pogodb in so bile številne načrtovane dejavnosti ustavljene. Nekateri javni organi, na primer Urad vlade za komuniciranje in Ministrstvo za kulturo, so to uporabili kot izgovor za zaustavitev plačil NVO kljub temu, da so z njimi že podpisali pogodbe. Ministrstvo za zunanje zadeve je CDO sililo, naj spremenijo svoje projekte v smislu spopada s pandemijo, a nekatere CDO tega niso mogle narediti, saj pandemični odziv nikakor ni ustrezal prvotnemu projektu ali programu. Druga ministrstva so bila bolj kooperativna in razumevajoča do CDO, ki zaradi omejitev, povezanih s pandemijo, niso mogle izpolniti nekaterih pogodbenih obveznosti, in so jim omogočila, da v skladu z novimi okoliščinami spremenijo svoje projektne dejavnosti in časovni okvir, na podlagi česar so lahko ohranile financiranje. Tudi občine so bile pogosto naklonjene stiskam CDO, vendar so bile večino leta zakonsko omejene pri tem, koliko so lahko prilagajale pogodbe. To stanje se je delno ublažilo decembra, ko so bili sprejeti novi pravni ukrepi.

Vlada je uvedla nekaj ukrepov za blažitev pričakovanih gospodarskih posledic pandemije za različne pravne in fizične osebe. CDO so imele koristi od nekaterih od teh ukrepov, vključno z delnim povračilom fiksnih stroškov, povračilom stroškov bolniške odsotnosti za ponudnike socialnih storitev, povračilom plač zaposlenim, ki so odsotni zaradi višje sile, in splošnim odlogom obrokov kredita. Večina te pomoči pa je bila na voljo le civilnodružbenim organizacijam z zaposlenimi za polni ali s skrajšan delovni čas, kar predstavlja majhen del takšnih organizacij v Sloveniji.

Civilnodružbene organizacije, ki delujejo v sektorjih socialnega varstva in socialnih storitev, so lahko izkoristile odprti razpis, ki ga je objavilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, s sredstvi iz Evropskega socialnega sklada v višini 2 milijona EUR za zagotavljanje finančne pomoči in pomoči ranljivim skupinam, na katere je covid-19 vplival negativno.

Slovenija za številne tuje donatorje že več kot desetletje ni zanimiva država, zato tuji donatorji za večino CDO niso pomemben vir financiranja. Najpomembnejši vir tujih sredstev je sklad Active Citizen Fund (ACF), ki ga financira Evropski gospodarski prostor, izvaja pa ga CNVOS. Leta 2020 je CNVOS prek ACF podelil 1,5 milijona evrov nepovratnih sredstev za različne projekte, povezane z demokracijo, človekovimi pravicami, spodbujanjem vključenosti in enakosti ter zagovorništvom.

Zaradi omejitve javnih zbiranj in storitev v letu 2020 so CDO imele omejene zmožnosti za zbiranje sredstev. Tako niso mogle izvajati svojih običajnih dejavnosti zbiranja, na primer pridobivanja donacij od vrat do vrat in organizacije dobrodelnih koncertov. Vendar so nekatere CDO izvedle uspešne in inovativne akcije zbiranja sredstev. Lunina vila, CDO, ki otrokom ponuja psihološko in socialno podporo, je na primer z uspešno akcijo na družbenih omrežjih zbrala okoli 15.000 EUR. Ana Monro, kulturna CDO, ki organizira predstave uličnega gledališča, je uporabila posebno kodo QR, ki je posameznikom omogočala neposredno darovanje, kar je metoda, ki se le redko uporablja za zbiranje sredstev. Humanitarček je sredstva zbiral s prodajo začetnih kompletov za kruh iz droži, ki je bil v času zaprtij zelo priljubljen. Organizacija MiDelamoDogodke je z različnimi javnimi intervencijami, na primer z

gradnjo božičnega drevesa iz koncertnih odrskih materialov, zbirala sredstva za obubožane organizatorje koncertov in odrsko osebje.

Sicer ni natančnih podatkov, vendar se ocenjuje, da civilnodružbene organizacije tretjino letnih prihodkov zaslužijo s storitvami in izdelki. Pandemija in z njo povezane omejitve v letu 2020 so najbolj očitno prizadele kulturne in športne storitve, kar je povzročilo zmanjšanje prihodkov od prodaje in različnih dogodkov. Prizadete so bile tudi storitve socialnih podjetij – zlasti tistih, usmerjenih v zagotavljanje storitev, in tistih, ki prej niso bila prisotna na spletu. Konec leta 2020 je bilo v državi registriranih 273 socialnih podjetij, kar je rahlo povečanje iz 268, kolikor jih je bilo ob koncu leta 2019. Poleg tega veliko več organizacij deluje kot socialno podjetje, ne da bi se kot tako registriralo.

Zahteve glede finančnega poročanja za CDO se v letu 2020 niso spremenile. Organizacije so dolžne upoštevati računovodske standarde glede na vrsto in velikost. Vse CDO morajo predložiti letna finančna in opisna poročila Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJ PES). Revizija je obvezna le za CDO z letnimi prihodki nad 1 milijonom EUR.

ZAGOVORNIŠTVO: 2,6⁴

Zagovorništvo se je v letu 2020 nekoliko poslabšalo.

Kmalu po prihodu nove vlade je postalo očitno, da je manj pripravljena sodelovati s civilno družbo kot njena predhodnica. Ravni sodelovanja med vladnimi ministrstvi in civilnodružbenimi organizacijami so bile različne, nekatera so ohranila enako raven sodelovanja, druga pa so prenehala sodelovati s posvetovalnimi telesi, ki običajno vključujejo predstavnike CDO. V nekaterih primerih je vlada enostransko (brez predhodnega posvetovanja) spremenila predpise, ki urejajo posvetovalna telesa, ali pa jih popolnoma prezrla, s čimer je opustila dolgo sprejeto prakso, da lahko CDO v ta telesa predlagajo svoje kandidate. V enem primeru je vlada iz nadzornega organa za izvajanje kohezijske politike EU odstranila dva predstavnika, ki so jih CDO demokratično izbrale, in sprejela novo uredbo, ki jim omogoča, da ta dva kandidata zamenja s svojima predstavnikoma. V drugem primeru je vlada zavrnila potrditev predstavnika v Evropskem ekonomsko-socialnem forumu, ki so ga imenovala civilnodružbene organizacije (kljub temu, da je civilnodružbene organizacije pozvala, naj izberejo svojega kandidata), in ga nadomestila s članom Mladinskega sveta Slovenije, s tem pa je CDO odrekla zastopstvo.

Vlada je vse leto kršila pravila o javnih posvetovanjih tako glede ukrepov za zamejevanje pandemije kot drugih predpisov, saj posvetovanj ali ni začela ali je zanje določila neustrezne roke ali pa jih sploh ni postavila. Glede na spremljanje, ki ga izvaja CNVOS, je nova vlada v letu 2020 v 66 % primerov kršila roke za javna posvetovanja. Za primerjavo, prejšnja vlada je leta 2020 kršila pravila v 41 odstotkih, v celotnem mandatu pa v 60 odstotkih. Skupaj je bilo leta 2020 pripravljenih 415 osnutkov zakonov, od tega je bilo 336 osnutkov oz. 81 odstotkov predloženih v javno razpravo (v primerjavi z 91 odstotki v letu 2019), le za 145 osnutkov (34,9 odstotka vseh osnutkov v primerjavi s 36,7 odstotka v letu 2019) pa so potekala posvetovanja v skladu z Resolucijo o normativni dejavnosti.

Rahlo se je zmanjšalo tudi število priložnosti za usposabljanje in kampanj za ozaveščanje, namenjenih izobraževanju vladnih predstavnikov o pomenu posvetovanja s CDO pri pripravi zakonov in oblikovanju politik, saj je zanimanje javnih uslužbencev iz različnih ministrstev in oddelkov upadlo.

Kljub prepovedi javnih zbiranj je bilo leta 2020 izjemno veliko proti-vladnih protestov. Prvi med njimi so se začeli ob koncu februarja, od maja do oktobra pa so protesti potekali vsak petek popoldne. Osredotočali so se na

⁴ Ocena zagovorništva je bila leta 2018 ponovno umerjena, da bi bolj odražala razmere na terenu in bi bila bolj usklajena z drugimi ocenami v regiji. Upoštevajoč ponovno umeritev ocena odraža rahlo izboljšanje v letu 2018.

različna vprašanja, vključno s korupcijo, politiko nestrpnosti in sovraštva, odnosom vlade do okolja in napadi na nevladne organizacije. Prepoved javnih zbiranj je otežila proteste, zaradi česar so protestniki morali izumiti izvirne načine protestiranja, kot so obešanje transparentov, povzročanje hrupa z balkonov in kolesarjenje. Jeseni, ko je državo zajel drugi val pandemije, so protesti večinoma zamrli. Ob koncu leta 2020 je vlada povišala tudi globe za kršitve javnozdravstvenih ukrepov, s čimer je mnoge učinkovito odvrnila od protestov. Kazalo je, da se javnozdravstveni ukrepi uporabljajo za omejevanje pravice državljanov do protestiranja, saj so bili protesti prepovedani tudi, ko so bila dovoljena javna zbiranja manjših skupin ljudi.

Ker se CDO večinoma niso mogle zavzemati za politike na svojih področjih, se je večina organizacij znašla v nenehni obrambi in se je morala boriti zgolj za ohranitev statusa quo. Kot že omenjeno, bi številni novi zakoni, ki jih je vlada predlagala pod krinko zamejevanja virusa in blažitve morebitnih gospodarskih izgub, ki izvirajo iz njega, namesto tega ustvarili pravno okolje, ki bi bilo veliko manj ugodno za delovanje civilnodružbenih organizacij. Nazorni primeri tega so poskus vlade, da bi omejila pravna pooblastila CDO, ki delujejo na področju ohranjanja narave, in prizadevanja za ukinitve Sklada za nevladne organizacije. CDO so zato morale preusmeriti svoja zagovorniška prizadevanja, da bi se zaščitile pred temi napadi.

Grožnja CDO, ki se ukvarjajo z varstvom narave, je privedla do ene največjih zagovorniških akcij CDO v nedavni zgodovini. Mreža okoljevarstvenih CDO je organizirala več velikih protestov pred parlamentom, sedeči protest pred Ministrstvom za okolje in prostor ter pohode ob slovenskih rekah. Vsi mediji, vključno z družbenimi, so o kampanji izdatno poročali. Kot že omenjeno, je vlada poskušala uvesti omejitve za okoljevarstvene nevladne organizacije, s katerimi bi jim onemogočila sodelovanje v sodnih in upravnih postopkih. Na srečo so CDO s pravnim izpodbijanjem omejitev dosegle, da je Ustavno sodišče ustavilo izvajanje spornih določb, ki bi njihovo delo popolnoma ustavile, dokler ne izda končne odločbe. Dokončna odločitev sodišča v času priprave tega poročila še ni bila sprejeta.

Vladni predlog o ukinitvi Sklada za nevladne organizacije, ki ga upravlja Ministrstvo za javno upravo, je bil prikrito vključen v enega od paketnih zakonov, usmerjenega v boj s posledicami pandemije. Zaradi takojšnjega in odločnega odziva civilnodružbenih organizacij so mediji poročali o zgodbi, ki je kmalu odmevala po vsej državi, oblikovalci mnenja in javnost pa so tej potezi izrazito nasprotovali. Pritisk javnosti in neposredna zagovorniška prizadevanja novonastale koalicije CDO so prisilile nekatere skupine (na primer stranko SMC, ki je Sklad uvedla leta 2018 kot del prejšnje vlade), da so umaknile prvotno podporo ukinitvi Sklada, ki je naposled ostal nespremenjen.

V še enem primeru učinkovitega zagovorništva se je hitro vzpostavila široka koalicija CDO in javnosti, ki je protestirala proti poskusu izselitve triindvajsetih civilnodružbenih organizacij iz stavbe na Metelkovi v lasti Ministrstva za kulturo. Tako tradicionalni kot družbeni mediji so obsežno pokrivali zgodbo, s čimer se je jasno pokazalo stališče civilnodružbenih organizacij, da je grožnja izselitve stvar političnega maščevanja. Vprašanje do konca leta še ni bilo rešeno.

V letu 2020 se je nadaljevala kampanja »samo ja pomeni ja«, katere cilj je bil spremeniti opredelitev posilstva v Kazenskem zakoniku. Čeprav kampanja do konca leta 2020 ni prinesla konkretnih rezultatov, je bila medijsko zelo odmevna.

Medtem ko se je sodelovanje z organi odločanja na nacionalni ravni poslabšalo, je sodelovanje med lokalnimi oblastmi in CDO ostalo stabilno, tri nove občine pa so uvedle proračune, s katerimi podpirajo večjo udeležbo pri civilnodružbenih organizacijah. Pozitivno je tudi, da sta CNVOS in Združenje občin Slovenije skupaj oblikovala in predlagala spremembo, ki je bila konec leta uspešno vključena v enega od paketnih zakonov, v skladu s katero občine kot odgovor na pandemijo lahko v letu 2020 začasno prilagodijo financiranje projektov in programov CDO. To je občinskim oblastem omogočilo prožnost, da civilnodružbenim organizacijam podaljšajo roke za izvajanje projektov, ki jih je prizadela pandemija, in jim zagotovijo sredstva, ki bi sicer lahko bila izgubljena.

IZVAJANJE STORITEV: 3,1

Na splošno se zagotavljanje storitev pri CDO ni spremenilo, čez leto pa je bilo opaziti tako pozitiven kot negativen razvoj.

Omejitve javnih zbiranj kot odziv na krizo covid-19 so vplivale na zmožnost civilnodružbenih organizacij, da ponujajo storitve, zlasti tistih, ki delujejo na področju kulture, športa in mladih. Ker CDO niso mogle v celoti uresničiti svojih načrtov ali pa so morale spremeniti koncepte svojih predhodno načrtovanih dejavnosti, so mnoge uvedle nove tehnologije za povezovanje (na primer aplikacije VOIP) in poiskale inovativne načine za organizacijo javnih dogodkov ob upoštevanju ustrezne zakonodaje (npr. nastopi posameznih glasbenikov pred domovi za starejše). Nekatere CDO pa so imele več težav pri prilagajanju svojega dela.

V splošnem je civilnodružbenim organizacijam uspelo širokemu spektru prebivalstva zagotavljati raznolik nabor zdravstvenih in socialnih storitev, ki so bile zaradi gospodarskih posledic pandemije vse pomembnejše. To je vključevalo prizadevanja za preprečevanje ali zmanjševanje tveganja revščine z zaposlovanjem, izobraževanjem, prekvalifikacijo in opolnomočenjem skupin, ki so izpostavljene brezposelnosti. CDO so v letu 2020 zagotavljale tudi nove socialne storitve, med drugim 24-urno telefonsko linijo za pomoč, ki je nudila posvetovanja žrtvam zlorabe, brezplačno storitev prevoza medicinskim in socialnim delavcem ob ustavljenem javnem prevozu ter zbiranje in distribucijo računalnikov in druge strojne opreme, potrebne za izobraževanje na daljavo, za otroke iz najrevnejših okolij.

Primer inovativnega pristopa na področju storitev je bila digitalna platforma Consul, ki jo je Inštitut Danes je nov dan razvil kot brezplačno in odprtokodno rešitev za oblikovanje participativnih proračunov na ravni občin. Številne občine, vključno z mestnima občinama Koper in Nova Gorica ter občino Hrpelje-Kozina, so v letu 2020 to storitev uspešno uporabljale.

CDO so z aktivno prisotnostjo na družbenih medijih ali prek neposrednih stikov z zainteresiranimi stranmi in prebivalci svojih lokalnih skupnosti večinoma uspešno prepoznavale potrebe skupnosti. Doseg do določenih skupnosti je olajšalo dejstvo, da so ljudje več časa preživeli na spletu, vendar so bile nekatere ciljne skupine (na primer starejše in priseljenko prebivalstvo) težje dosegljive.

Civilnodružbene organizacije so ustvarjale nekaj dohodkov s trženjem svojih izdelkov in storitev drugim CDO, podjetjem in javnemu sektorju, dejanske številke pa je težko prikazati, ker večina organizacij ne izvaja sistematičnih tržnih analiz in se ne ukvarja s povračili stroškov.

Čeprav je bila retorika na najvišji politični ravni do zagovorniških CDO v letu 2020 izjemno negativna, to večinoma ni vplivalo na raven vsakodnevnega sodelovanja pri zagotavljanju storitev. Državne institucije se večinoma še vedno zavedajo pomena CDO za zagotavljanje socialnih in drugih storitev. Zdi se, da se odnosi na lokalni ravni počasi in vztrajno izboljšujejo, čeprav občine CDO še vedno pretežno vidijo kot ponudnike storitev in jih redkeje vključujejo kot deležnike pri odločanju.

INFRASTRUKTURA: 3,2

Infrastruktura za podporo sektorju CDO je v letu 2020 ostala nespremenjena. Zaradi nejasnosti v zakonodaji, sprejeti z namenom boja proti pandemiji covid-19, se je povpraševanje po storitvah podpornih organizacij občutno povečalo. Imele so odločilno vlogo pri zagotavljanju informacij civilnodružbenim organizacijam o novih predpisih, saj so posamezne CDO imele premajhne zmogljivosti, da bi jih same učinkovito spremljale in razumele. CNVOS je vzpostavil najcelovitejši spletno stran v državi z informacijami o novi zakonodaji. Vsebovala je povzetke, članke, pogosta vprašanja, spletna posvetovanja, delavnice in videoposnetke o vseh ustreznih zakonodajnih spremembah in celo orodje za pomoč pri pripravi pravnih dokumentov. Spletna stran je bila zelo priljubljena med CDO, pa tudi podjetji in drugimi subjekti.

Leta 2020 je CNVOS prek programa ACF dodelil nepovratna sredstva za sedemintrideset različnih projektov. Edino drugo lokalno razdeljevanje sredstev je bilo izvedeno prek programa lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, financiranega iz evropskih strukturnih in investicijskih skladov, prek katerega lokalne akcijske skupine izvajajo razpise za projekte, ki jih izvajajo lokalna partnerstva.

CDO so lahko med seboj sodelovale in oblikovale koalicije za različne namene. Najbolj opazne koalicije, ustanovljene leta 2020, pa so bile ad hoc zagovorniške skupine, ki so se vzpostavile za reševanje posebnih kriz, kot so predlagana izselitev CDO iz stavbe na Metelkovi, zakonodajne spremembe, ki so prizadele okoljevarstvene organizacije, in predlog za odpravo Sklada za nevladne organizacije. Takšne neformalne koalicije sta običajno usklajevali ena ali dve CDO.

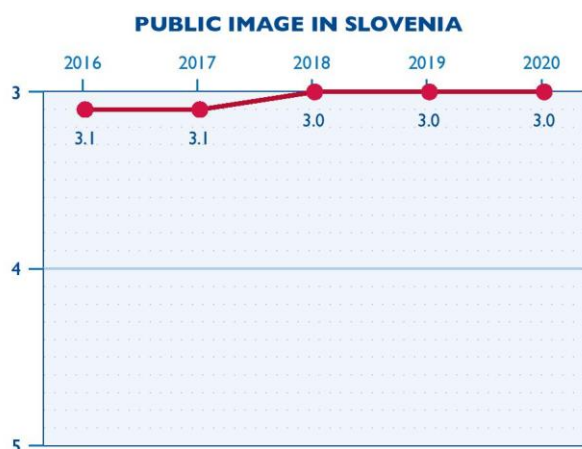
Podporne organizacije so še naprej ponujale številna usposabljanja na različnih področjih, vključno z organizacijskim razvojem, strateškim načrtovanjem, zagovorništvom, računovodstvom in odnosi z javnostmi. Osnovno usposabljanje o ustanavljanju in upravljanju civilnodružbenih organizacij je na voljo po vsej državi, večinoma ga ponujajo regionalna vozlišča. CNVOS je zagotovil številna usposabljanja o hitro spreminjajoči se zakonodaji. Nadaljevali so tudi z izvajanjem izčrpnega programa usposabljanja in mentorstva za vzpostavitev organizacijskega razvoja v izbranih CDO. Leta 2020 je bila večina izobraževanj na voljo prek spleta. Ta sprememba je olajšala udeležbo za CDO vseh velikosti po vsej državi, pri čemer so se organizacije na splošno dobro prilagodile spletnim dogodkom.

CDO so v letu 2020 oblikovale več pomembnih medsektorskih partnerstev. Eden uspešnejših primerov je bilo partnerstvo med Toyoto Slovenija, Zavodom Sopotnik in Olimpijskim komitejem Slovenije poimenovano »S prevozom do 1000 želja«, ki je izpolnjevalo želje starejšim. Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste-Polje je z nacionalno radijsko postajo Val 202 nadaljevala svoj uspešni projekt Botrstvo, ki pomaga otrokom in mladini v težkih finančnih razmerah. Zveza prijateljev mladine je sklenila novo partnerstvo z zasebno televizijo PRO Plus, s pomočjo katere so v okviru projekta »Veriga dobrih ljudi« zagotavljali hrano, denar za osnovne storitve ter izobraževalno in drugo podporo za 1800 ljudi, ki živijo pod pragom revščine. Še en uspešen primer sodelovanja med mediji, zasebnim sektorjem in civilnodružbenimi organizacijami je dobrodelni maraton, s katerim so Radio 1 (priljubljena zasebna radijska postaja), Fundacija Preprosto blizu in veriga trgovin DM v osemindvajsetih urah zbrali več kot milijon evrov za družine v stiski. Poleg tega trgovine zdaj redno prodajajo določene izdelke in delež od prodaje namenjajo v dobrodelne namene.

SECTORIAL INFRASTRUCTURE IN SLOVENIA

JAVNA PODOBA: 3,0

Javna podoba sektorja CDO se v letu 2020 ni bistveno spremenila, čeprav je bilo opaziti veliko poročanja o dejavnostih CDO in sektorju CDO kot takšem, tako v pozitivnem kot v negativnem smislu.

Civilnodružbene organizacije so bile v letu 2020 pogosteje tema javnih razprav kot v preteklih letih. To je v veliki meri posledica dejstva, da so različni vladni uradniki in politiki v tradicionalnih in družbenih medijih skozi vse leto odkrito napadali civilnodružbene organizacije ter jih imenovali »paraziti«, »izdajalci« in »opozicijske lutke«. Med uradniki, ki so te organizacije odkrito napadali, so bili eden izmed slovenskih evropskih poslancev, notranji minister in več poslancev. Minister za okolje in prostor je večkrat napadel CDO, širil neresnice

o njih, jih prikazoval kot sumljive in nevredne zaupanja ter namigoval, da so zaradi varovanja okolja odgovorni za pomanjkanje naložb in razvoja novih poslovnih priložnosti v državi. Tovrstni napadi na CDO so dosegli vrhunec v vladnem predlogu za ukinitve Sklada za nevladne organizacije, ki je bil, kot je bilo že omenjeno, umaknjen predvsem zaradi uspešnih zagovorniških prizadevanj CDO.

Civilnodružbene organizacije so bile zelo opazne tudi, ko je vlada poskušala spremeniti Zakon o ohranjanju narave in Gradbeni zakon, da bi omejila njihovo zmožnost reševanja okoljskih zadev na sodišču. CDO iz sektorjev varstva narave in varovanja okolja so organizirale proteste in druge oblike javnega nestrinjanja. Posledično so predstavnike teh organizacij mediji vabili k sodelovanju v različnih oddajah po vsej državi. Predstavniki organizacije Balkan River Defense je bil na primer povabljen, da zagovarja stališče CDO v Odmevih, znani dnevnoinformativni oddaji.

CDO so se javnim napadom politikov zoperstavljale z aktivnim sporočanjem javnosti, kako pomembna in relevantna so prizadevanja sektorja. Tako je CNVOS Z akcijo #MarNamje izpostavil delo petindvajsetih civilnodružbenih organizacij na različnih področjih, medtem ko je kampanja #CivicPride poskušala javnost spomniti na pomembno vlogo, ki jo imajo CDO v vsakdanjem življenju ljudi. Drug primer je bil strip »Kaj so nevladne organizacije«, ki ga je na pobudo Mirovnega Inštituta in CNVOS narisal priznani stripovski ustvarjalec Ciril Horjak (alias Dr. Horowitz). Strip je bil v celoti predstavljen v dnevnem časopisu Večer in na spletni strani nacionalne javne radiotelevizije MMC RTV, kasneje pa je bil preoblikovan v potujočo razstavo, ki so jo predstavili v številnih občinah. Kolumna Obrazi nevladnikov, ki je nastala v sodelovanju z dnevnim časopisom Dnevnik, je še naprej izhajala.

Kljub napadom vladajoče stranke na civilnodružbene organizacije večina javnosti še vedno meni, da imajo pomembno vlogo v slovenski družbi, kar dokazuje ogorčenje javnosti, ko je vlada poskušala ukiniti Sklad za nevladne organizacije. Vendar se CDO bojijo, da bi skrajni besednjak, kakršnega so vladni uradniki in poslanci uporabljali za demonizacijo civilnodružbenih organizacij v letu 2020, lahko okrepi sovražstvo do tega sektorja. Dolgoročni učinki takšnih napadov se bodo pokazali šele v prihodnosti. Dojemanje civilnodružbenih organizacij v poslovnem sektorju se v letu 2020 ni spremenilo in je na splošno pozitivno.

Večina CDO v Sloveniji nima svojih kodeksov ravnanja, ki bi urejali njihovo transparentnost ali drugih pravil ali nalog. So pa CDO sprejele kodekse ravnanja za nekatera področja dela, vključno s področji storitev duševnega zdravja, socialne pomoči in organiziranega prostovoljnega dela. Določeno raven transparentnosti v sektorju zagotavlja zakonodaja. Na primer, vsa društva, ki predstavljajo 90 odstotkov CDO v državi, morajo objavljati letna poročila na Ajpesovi spletni strani. Vendar ta poročila pogosto niso prijazna do bralcev in ne prispevajo bistveno k zaupanju javnosti. Podporne organizacije so zato začele projekt, ki bo vključeval spletno mesto za ocenjevanje in spodbujanje kakovosti in transparentnosti CDO. Vendar se je časovni okvir za to pobudo podaljšal zaradi drugih nujnih dejavnosti v podporo sektorju v letu 2020. Nekatere civilnodružbene organizacije poročila objavljajo na svojih spletnih mestih, kakovost poročanja pa se postopoma izboljšuje.

Izjava o omejitvi odgovornosti: V tem dokumentu izražena mnenja so mnenja članov odbora in drugih projektnih raziskovalcev, zato ne odražajo nujno stališč Ameriške agencije za mednarodni razvoj (USAID) ali neprofitne organizacije FHI 360.